

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ΄.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ δέου ἂν θεοτίμου ἀνθρώπου
βουλευσάμετο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οικείων. (Πλάτ. Θεαγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Β΄.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1880

ΤΕΥΧΟΣ ΙΑ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.¹

Ἐταξείδευσα εἰς Harrow-on-the-Hille. Εἶδον ἐπίσης τὸ Eton. Ἄμφότερα ταῦτα μετὰ τοῦ Rugby εἶναι τὰ πρῶτα καθιδρύματα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀνταποκρινόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον πρὸς τὰ μεγάλα ἐν Γαλλίᾳ λύκεια· 800 μαθητὰς περίπου ἀριθμεῖ τὸ Eton, πεντακοσίους δὲ ἕκαστον τῶν ἄλλων, ἀπὸ ἡλικίας δέκα τριῶν μέχρι δέκα ὀκτῶ ἐτῶν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν δύο τούτων σχολείων καὶ τῶν γαλλικῶν λυκείων ἡ διαφορὰ εἶνε ἄπειρος, οὐδεμίαν δὲ παραβολὴν καταδείκνυσι μᾶλλον τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο λαῶν. Μοὶ εἶπον ὅτι δύναμαι νὰ λάβω τὸ Harrow ὡς πρότυπον.

Εἶνε ἐλεύθερον ἰδιωτικὸν κατάστημα, οὐδεμίαν λαμβάνον χρηματικὴν βοήθειαν παρὰ τῆς πολιτείας, ἰδρυθὲν ἄλλοτε διὰ κληροδοτήματος, ἐπομένως κεκτημένον κληρονομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ πρόσοδον. Ἐνίοτε τὸ εἰσόδημα τῆς ἰδιοκτησίας ταύτης εἶνε μέγιστον. Τὸ τοῦ Χάρροβ εἶνε μικρὸν (1,400 λίρ στερλ.) Μέγα ἢ μικρὸν διοικεῖται ὑπὸ ἐπιτροπείας πρὸς τοῦτο ἐκλεγομένης. Ἐνταῦθα οἱ ἐπίτροποι εἶνε ἕξ, μεγάλοι κύριοι καὶ γείτονες ἰδιοκτῆται, ἔχοντες κῦρος ἐν ταῖς σπουδαίαις μεταβολαῖς τοῦ καταστήματος καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ *head master* (προϊσταμένου). Ἀλλὰ τὸ πρῶτον τμήμα τῆς μηχανῆς εἶνε ὁ σύλλογος τῶν οἰκοτροφείων συντηρούντων καθηγητῶν τοῦ καθιδρύματος· ἕκαστος αὐτῶν διδάσκει ἑλληνικά, λατι-

¹ Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. H. Taine *Notes sur l'Angleterre*.

νικά, γαλλικά, μαθηματικά κτλ· ἐκτὸς δὲ τούτου παρέχει κατοικίαν καὶ τροφήν παρ' ἑαυτῷ εἰς δέκα μέχρι τριάκοντα οἰκοτρόφους. Ὄταν ἔχει δέκα μόνον, συντρώγει μετ' αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του· ἀλλ' ἐνίοτε, ὅταν εἶνε πολλοί, γεύονται ἐν δυοῖν τραπέζαις προεδρευομέναις ὑπὸ κυριῶν τῆς οἰκίας. Συνήθως δύο μαθηταὶ κατέχουσιν ἓνα θάλαμον, ἀλλ' οἱ πρεσβύτεροι κατοικοῦσιν ἀνὰ μίαν ἕκαστος. Οὕτω, τὸ παιδίον μετοικισθὲν εἰς τὸ σχολεῖον, εὐρίσκει ἐν αὐτῷ εἰκόνα τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἔτι μᾶλλον καθ' ὅσον ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ οἰκογένειαι εἶνε πολυάριθμοι· ἔχει τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, γευματίζει τρία βήματα μακρὰν μιᾶς κυρίας, καὶ εἶνε πρόσωπον μεταξὺ προσώπων· ζῆ ἐν κοινωνίᾳ φυσικῇ καὶ ἀρτίᾳ, οὐδ' ὑπόκειται ὅπως ἐν Γαλλίᾳ εἰς τινα κοινωνισμὸν στρατῶνος.

Ἐτέρα διαφορά· ἐν Γαλλίᾳ τὸ λύκειον εἶνε μεγάλη λιθίνη θήκη, ἐνθα εἰσέρχεται τις διὰ μιᾶς μόνον ὀπῆς πεφρουρημένης διὰ κιγκλίδος καὶ ἐνὸς θυρωροῦ· ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὑπάρχουσιν αὐλαί τινες ὅμοιαι πρὸς αὐλὰς μοναστηρίου· ἐνίοτε πτωχὴ τις δένδροστοιχία, τούναντίον δὲ μεγάλα τείχη. Ἐπειδὴ ἡ θήκη εἶνε μικρὰ πάντοτε ἐν μεγάλῃ πόλει, ὁ διερχόμενος τὴν κιγκλίδαν νεανίσκος, ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν, μόνον ἄσβεστον εὐρίσκει καὶ λίθους. Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ σχολεῖον εὐρίσκεται ἐν μικρᾷ τινα πόλει, ἔχον ἑκατὸν ἐλευθέρας πρὸς τὴν πεδιάδα ἐξόδους. Ἐβλεπον ἐν Eton, περὶ τὴν γηραιάν κεντρικὴν αὐλήν, τὰ ῥόδα, τοὺς κισσοὺς, τὰ αἰγοκλήματα ἀνερχόμενα πνυταχοῦ, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν οἰκοδομῶν, ἐνῶ ἔξω, πλούσιοι, λειμῶνες ἢ κολοσσαῖαι πτελέαι ἐκτείνουσι τοὺς προαιωνίους αὐτῶν κλάδους· ἐγγὺς δ' αὐτῶν ποταμὸς πράσινος καὶ στιλπνός· ἐπὶ τῶν ὑδάτων, κύκνοι· ἐν ταῖς νήσοις, μυρηκάζοντες βόες· τὸ ῥεῦμα στρέφεται καὶ βυθίζεται εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐν τοῖς φυλλώμασι τῶν δένδρων. Ἐν Χάρροβ, τὸ τοπίον εἶνε ἥττον χάριεν, ἀλλ' ἀφθονεῖ χλόης καὶ εὐρείας ἀτμοσφαιρας· τὸ σχολεῖον κέκτῃται λειμῶνα πέντε ἢ ἕξ μέτρων, χρησιμεύοντα διὰ τὰ παιγνίδια τῶν μαθητῶν. Καὶ οἱ μὲν νεώτεροι τούτων φέρουσι μέλαιναν ἐσθῆτα, οἱ δὲ πρεσβύτεροι μέλαν ἔνδυμα, ἅπαντες ἔχοντες μικρὸν ψιᾶθινον πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐ μόνον ἐν τῇ πόλει ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς· ἐκ τῶν ἐρρυπωμένων αὐτῶν ὑποδημάτων κατανοοῖ τις ὅτι ἀείποτε περιτρέχουσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ὑγροὺς λειμῶνας. Οὕτως ἡ νεανικὴ ἡλικία παρέρχεται ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὑπὸ τινα τεχνητὸν κώδωνα, διὰ τοῦ ὁποίου διεισέρχεται ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς μητροπόλεως. ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ἄνευ οἰουδήποτε κωλύματος, ἐν τῇ σταθερᾷ φοιτῆσει τῶν ἀγρῶν, τῶν ὑδάτων καὶ τῶν δασῶν. Λοιπὸν εἶνε σπουδαῖος λόγος διὰ τὸ σῶμα, τὴν φαντασίαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὸν

χαρακτῆρα ἢ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐντὸς ἀτμοσφαίρας (milieu) ὑγιούς, εἰρηνικῆς καὶ συμφώνου πρὸς τὰς ἀποκρύφους ἀξιώσεις τῶν ἐνστίκτων των.

Ἐν γένει, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶνε ἐνταῦθα μᾶλλον σεβαστὴ καὶ μᾶλλον ἀνέπαφος. Ὑπὸ τὴν ἀνατροφήν ταύτην τὰ τέκνα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ δένδρα ἀγγλικοῦ κήπου· τὰ παιδία εἶνε ἐπίσης ἐλεύθερα, ὅπως καὶ οἱ σπουδασταὶ τοῦ πανεπιστημίου· ὑποχρεοῦνται νὰ παρίστανται εἰς τὰ μαθήματα, εἰς τὰς προγυμνάσεις, εἰς τὸ δεῖπνον, νὰ ἐπανέρχωνται δὲ ἐν ὠρισμένη ὥρᾳ τῆς ἑσπέρας, καὶ οὐδὲν πλέον· ἢ ἐπίλοιπος ἡμέρα τοῖς ἀνήκει· δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὴν κατ' ἴδιον τρόπον· τὸ μόνον δὲ ὅπερ βαρύνει τὰς ἐλευθέρους αὐτῶν ὥρας εἶνε ἡ ὑποχρέωσις νὰ πράττωσι τὸ διαγεγραμμένον αὐτοῖς καθήκον· ἀλλὰ δύνανται νὰ πράξωσιν αὐτὸ ὅπου θέλουσι καὶ ὅταν θέλωσιν· ἐργάζονται παρ' ἑαυτοῖς ἢ ἀλλαχοῦ. Βλέπω τινὰς αὐτῶν σπουδάζοντας ἐν τινὶ βιβλιοπωλείῳ, ἄλλους δὲ ἀναγινώσκοντας ἐφ' ἐνὸς δρυφράκτου. Ἀκολουθοῦσι τὴν ὄρεξίν των, ἢ πλανῶνται κατ' ἀρέσκειαν. Τοὺς βλέπει τις ἐν ταῖς ὁδοῖς, παρὰ τῷ ζαχαροπλάστῃ, παρὰ τῷ ἀλλαντοπώλῃ, τρέχουσιν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἀλιεύουσι, παγοδρομοῦσι, κολυμβῶσιν, ἀναζητοῦσι φωλαάς. Εἶνε κύριοι τοῦ καιροῦ των καὶ τοῦ ἀργυρίου των, ἀγοράζουσι κοσμήματα τῶν θαλάμων των· ἐν περιπτώσει δὲ χρεῶν πωλοῦσι διὰ πλειστηριασμοῦ τὴν μικρὰν αὐτῶν ἰδιωτικὴν συσκευὴν. Πρωτοβουλία καὶ εὐθύνη· καὶ εἶνε περίεργον νὰ βλέπῃ τις δωδεκαετῆ νήπια ὑψούμενα μέχρι τῆς ἀξιοπρεπείας ἀνδρῶν.

Ἄνωττος ὅρος καθημερινῆς ἐργασίας εἶνε ὀκτὼ ὥραι· συνηθέστερον ἐξ ἕως ἐπτὰ, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ ἑνδεκα ὥραι, ὅ, περ παράλογον. Ὁ νεανίας ἔχει ἀνάγκην φυσικῆς κινήσεως· εἶνε δὲ παρὰ φύσιν ἢ ὑποχρέωσις αὐτοῦ νὰ μένῃ καθαρὸς ἐγκέφαλος, πράγματι ἐλλειπῆς ἄνθρωπος. Ἐνταῦθα τὰ ἀθλητικὰ παιγνίδια, ἢ σφαῖρα, ὁ δρόμος, ἢ λεμβοδρομία, καὶ ἄλλα ἀνάλογα ἐπασχολοῦσι μέρος τι τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστην· ἐκτὸς δὲ τούτου δις ἢ τρίς τὴν ἐβδομάδα πύουσι τὰ μάθηματά περὶ τὴν μεσημβρίαν, χάριν τῶν παιγνιδίων. Ἡ φιλαυτία δὲν εἶνε ξένη εἰς αὐτὰ· ἐκάστη σχολὴ ζητεῖ νὰ ὑπερτερῆσῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῆς, στέλλουσα εἰς συναγωνισμὸν κωπηλάτας καὶ πίκτας ἐπιμελῶς ἐξησκημένους καὶ ἐκλεγομένους. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τὸ Χάρροβ ἐθριάμβευσε κατὰ τοῦ Ἔτον, ἐλπίζει δὲ νὰ θριαμβεύσῃ πάλιν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο . . .

Μειράκια καὶ νεανίσκοι ἀποτελοῦσι καλῶς ὀργανωμένον σωματεῖον, εἶδος τι μικρᾶς διακεκριμένης πολιτείας ἐχούσης τοὺς ἀρχηγούς της καὶ τοὺς νόμους της. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι εἶνε μαθηταὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως, εἰδικώτερον οἱ δεκαπέντε πρῶτοι μαθηταὶ τῆς σχολῆς, ἐν ἑκάστῳ δὲ οἱ-

κοτροφείω ὁ πρῶτος μαθητής. Οὗτοι τηροῦσι τὴν τάξιν, ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κανονισμοῦ, ἐμποδίζουσι τοὺς ἰσχυροὺς νὰ φέρωντα βαναύσως πρὸς τοὺς ἄσθενεῖς, εἶνε δαιτηταὶ τῶν ἀναφυομένων διαφορῶν, ἐπεμβαίνουσιν ἐν ἡ περιπτώσει παιδίον τι ἀπατηθῆ ὑπό τινος χωρικοῦ ἢ παντοπώλου, καὶ τιμωροῦσι τοὺς πταίσας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ μαθηταὶ ἐνταῦθα τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἕκαστος δὲ ὑποβλήθει εἰς τὴν αὐθεντίαν, ἐξασκεῖ αὐτὴν ἐκ περιτροπῆς. Ἐξερχόμενος ὁ μαθητὴς τοῦ σχολείου καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸν βίον, εἶνε ἥττον διατεθειμένος νὰ εὔρη τὸν νόμον ἄτοπον καὶ τὴν αὐθεντίαν γελοίαν, καὶ κατανοεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν κατανοεῖ δ' εὐχερέστερον τοὺς κοινωνικοὺς ὄρους, τὰ δίκαια καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ταύτης προπαρασκευῆς, ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἰδιαιτέρα. Οἱ πρεσβύτεροι ἀποτελοῦσι μεταξὺ τῶν *debating societies* συλλόγους, ἐνθα συζητοῦσι πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα, ἐπιτίμιος δὲ πρόεδρος εἶναι ὁ πρῶτιστος τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς. Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τῶν νεαρῶν ῥητόρων, ψηφοφοροῦσιν οἱ παριστάμενοι πρακτικὰ ἀνακεφαλαιοῦσι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὴν συζήτησιν, εἶνε κοινοβούλιον ἐν μικρογραφίᾳ. Ἐκτὸς τούτου, τρεῖς τῶν πρεσβυτέρων δημοσιεύουσι περιοδικόν τι σύγγραμμα, πρὸς τὸν σκοπὸν «τῆς ἐξεγέρσεως παρὰ τοῖς ἑταίροις αὐτῶν εὐρυτέρας περὶ φιλοπατρίας ἰδέας καὶ ἐνδιαφέροντος διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ τόπου.» Ἀνήκουσιν εἰς τὴν συντηρητικὴν ἀντιπολίτευσιν, συζητοῦσι περὶ τῆς γαλλικῆς συμμαχίας, περὶ τῶν ἐκλογῶν, περὶ τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίου. Κοινοὶ τόποι καὶ ὕφος ἐξοιδημένον· ἀλλ' ὁ ὀρθὸς λόγος δὲν ἐλλείπει ποσῶς· ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῷ ζητήματι τοῦ δικαίου τῆς ψηφοφορίας, τοῦ ὁποίου ζητοῦσι τὴν ἐπέκτασιν, ἀλλὰ μόνον μέχρι τινὸς σημείου, ποιοῦνται ἐκκλησίαν εἰς τὴν πείραν τοῦ νεαροῦ αὐτῶν ἀναγνώστου, ὅστις, κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ ἐν τῇ ἐξοχῇ, ὅτι οἱ χωρικοί, οἱ μικρέμποροι, ὑπὲρ ἧς ζητεῖται ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, εἶνε ἀρκούντως νοήμονες καὶ ἐγγράμματοι, ἵνα καλῶς ψηφίσωσιν· οὕτω τὸ ἐπιχείρημα εἶνε πρακτικόν, ἀπόρροια τῶν γεγονότων καὶ οὐχὶ πομπώδους θεωρίας. Ἀκόμη ἐν χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα: ἅπαντες, ἢ σχεδὸν ἅπαντες, διαπνέονται ὑπὸ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων· δυσαρεστοῦνται ἐνεκὰ ἀνευλαβοῦς τινος φράσεως· ψάλλουσι σοβαρῶς ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τῆς σχολῆς, ἢ ἀνατροφή σκοπεῖ νὰ μορφώσῃ αὐτοὺς χριστιανούς· οἱ πλείστοι μεταλαμβάνουσι τῶν θείων μυστηρίων, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν προσεύχονται τὴν ἐσπέραν. Οὕτως, ἐξερχόμενοι εἰς τὸν κόσμον εἶνε οἱ ὑπερασπισταὶ οὐχὶ δὲ οἱ πολέμιοι τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ οἰκοδομήματος, τῆς ἐθνικῆς θρησκείας.

Ἄπανταχόθεν ἔρχομαι εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς ζωῆς τοῦ παιδίου καὶ τοῦ τελείου ἀνδρός· τὸ σχολεῖον καὶ ἡ κοινωνία εἶνε ἰσόπεδα, ἔνευ διαμέσου τοίχου ἢ τάφρου· τὸ πρῶτον ὁδηγεῖ καὶ προπαρασκευάζει τὸ δεύτερον. Ὁ νεανίας δὲν ἐξέρχεται τοῦ σχολείου, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, ἀπὸ συμμέτρου τινὸς θερμοκηπίου, ἀπὸ διαίτης ἐξαιρετικῆς, ἀπὸ εἰδικῆς ἀτμοσφαιρας. Δὲν ταρασσεται οὔτ' ἐκπλήσσεται ἔνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀέρος. Οὐ μόνον ἐκαλλιέργησε τὸ πνεῦμά του, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἔλαβε μαθήματα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Οὐ μόνον ἔχει ἰδέας, ἀλλ' εἰσέτι αἱ ἰδέαι του εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὸν κόσμον, εἰς ὃν εἰσέρχεται. Ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐν τῇ θρησκείᾳ εὐρίσκει ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν παρεσκευασμένα πρότυπα, πρὸς ἃ ἐκ προοιμίου ἐφηρμόσθησαν αἱ ὀρέξεις αὐτοῦ καὶ αἱ δυνάμεις. Οὕτως, εὐχερέστερον διεκφεύγει τὸν σκεπτικισμόν· ἀποκαθίσταται εὐχερέστερον· ψηλαφᾷ ὀλιγώτερον, ἵνα εὖρη τὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεών του. Ὅσους βλέπω ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς, φαίνονται ἀποφασιστικοί, ἐνεργητικοί. Προφανές· τοῦλάχιστον εἰς τὰ ὄμματά μου, εἶνε μᾶλλον παιδία καὶ μᾶλλον ἄνδρες, μᾶλλον παιδία, τουτέστι μᾶλλον ἀγαπῶντες τὸ παιγνίδιον καὶ ἤττον διατεθειμένοι νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῆς ἡλικίας των· μᾶλλον ἄνδρες, τουτέστι μᾶλλον ἐλεύθεροι, καὶ ἱκανώτεροι νὰ κυβερνῶνται καὶ νὰ ἐνεργῶσι. Τοῦναντίον ὁ Γάλλος σπουδαστής, πρὸ πάντων δὲ ὁ ἐν τοῖς λυκείοις οἰκότροφος, εἶνε πληκτικός, εὐερέθιστος, λεπτοφυής, πρῶϊμος, καὶ λίαν πρῶϊμος μάλιστα· εἶνε κεκλεισμένος ἐντὸς κλωβοῦ, ἢ δὲ φαντασία του εἶνε ἐξοιδημένη. Ὑφ' ὅλας λοιπὸν ταύτας τὰς ἀπόψεις, καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἀνατροφή ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε κρείττων, προπαρασκευάζει διὰ τὸν κόσμον καὶ καθιστᾷ τὰς ψυχὰς ὑγιεστερας.

«Ὅτε διενεόθη νὰ γράψω τὸ βιβλίον μου, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ τοῦτον δημοτικοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ βιβλίου Tom Brown, ἀπεπειράθη νὰ συλλάβω τὸν συνηθέστερον τύπον ἀγγλικῆς μεираκίου ἀνωτέρας μέσης τάξεως ὁποῖον μοι εἶχε δείξει ἡ πείρα· καὶ ἐτήρησα πιστῶς τὸν τύπον τοῦτον, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἱστορίας μου, προσπαθῶν μόνον νὰ δώσω ἐπιτυχὲς πρότυπον.» Οὕτω διατυπωθὲν τὸ βιβλίον, ἔσχεν ἔκτακτον ἐπιτυχίαν. Νεανίσκοι καὶ ἄνδρες τέλειοι, ἅπαντες ἀνεγνωρίζοντο ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ, καὶ δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν αὐτοῦ παραδεχόμενοι μετὰ τοῦ συγγραφέως, ὅτι ἡ εἰκὼν ὑπῆρξεν, ἂν οὐχὶ κολακευτικῇ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον εὐνοῦς. Οὔτε ὁ Θωμᾶς οὔτε ὁ πατήρ αὐτοῦ μεριμνῶσι λίαν περὶ τῆς ἰδίας λεγομένης ἐκπαιδεύσεως. «Ποίαν ὀριστικὴν γνώμην νὰ τῷ δώσω, ἐρωτᾷ ὁ πατήρ; Νὰ τὸν συμβουλεύσω νὰ ἦνε ἐπιμελής, καὶ νὰ τῷ

εἶπω ὅτι στέλλεται εἰς τὸν σχολεῖον, ἵνα ἐκμάθῃ καλῶς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν; Ὅχι· δὲν στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον ἕνεκα τούτου, τοῦλάχιστον, δὲν εἶνε τοῦτο ὁ πρότιστος λόγος. Καὶ ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ του οὐδὲν θὰ ἐδίδομεν διὰ τὰ ἑλληνικὰ μόρια ἢ διὰ τὸ δίγαμμα. Διατὶ λοιπὸν στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον; Μὰ τὴν πίστιν μου, διότι ἐν μέρει θέλει νὰ μεταβῆ ἐκεῖ. Ἄς καταστῆ γενναῖος Ἄγγλος, ὠφέλιμος, ὑπηρετικὸς, φιλάληθης, εὐγενής, χριστιανός, ἰδοὺ τί ἐπιθυμῶ.» Ὅταν δὲ ὁ Θωμᾶς ἐρωτᾷ ἑαυτὸν μετὰ σινά ἔτη, τί ἤλθε νὰ κάμῃ εἰς τὸ σχολεῖον, μετὰ σκέψιν ἀποκρίνεται εἰς ἑαυτόν: «Ἐπιθυμῶ νὰ ἦμαι ὁ πρῶτος ἀριθμὸς εἰς ὅλα τὰ παιγνίδια, νὰ γινώσκω νὰ ὑπηρετῶμαι ὑπὸ τῶν πυγμῶν μου ἐπίσης καλῶς, ὅσον καὶ νὰ ἐξασφαλίζω τὴν κεφαλὴν μου ἀπὸ τῆς πυγμῆς παντὸς ἄλλου ἀνθρώπου, εὐγενοῦς ἢ βαναύσου. Ἐπιθυμῶ νὰ φέρω μετ' ἑμαυτοῦ ἐντεῦθεν ἀρκετὰ λατινικὰ καὶ ἑλληνικά, ἵνα μὲ ὑποστηρίξωσι προσηκόντως ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Ἐπιθυμῶ ν' ἀφήσω ἐδῶ, ὅπισθεν ἐμοῦ, τὴν φήμην νεανίσκου, ὅστις οὐδέποτε προσηνέχθη βαναύσῳ πρὸς νεώτερόν του, οὔτε ἔστρεψε τὰ νῶτα ἐνώπιον πρεσβυτέρου.» Ἀξιοσημεῖωτοι λόγοι, ἐπιτυχῶς ἀνακεφαλαιουῦντες τὰ συνήθη αἰσθήματα πατρὸς καὶ παιδὸς Ἄγγλου· ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θεραπεία τοῦ πνεύματος ἔρχονται τελευταῖον· πρότιστα δὲ πάντων λογίζονται ὁ χαρακτήρ, ἡ καρδία, ἡ γενναιοψυχία, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ εὐστροφία τοῦ σώματος. Τοιαύτη ἀνατροφή δημιουργεῖ ἠθικοὺς καὶ φυσικοὺς παλαιστάς, μὲ ὅλα τὰ προτερήματα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ συμπαρομαρτοῦντα ἐν τῇ διευθύνσει ταύτῃ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

Ἐκτὸς ἄλλων δυσαρέστων ἀποτελεσμάτων, ἀναπτύσσονται τὰ τραχέα ἐνστικτα. «Κατὰ πρῶτον τὰ παιγνίδια, ἔλεγε διδάσκαλός τις καὶ ἀκολούθως τὰ βιβλία.» Ὡς ὁ Θωμᾶς Βράουν, δόξαν αὐτοῦ νομίζει ὁ νεανίας νὰ ἦνε ἀγαθὸς ἀθλητής. Διέρχεται τρεῖς, τέσσαρας, πέντε ὥρας καθ' ἐκάστην εἰς ἀσκήσεις θορυβώδεις καὶ βιαίας. Ἄπαντα σχεδὸν τὰ παιγνίδια ἐπιφέρουσι συνήθως μώλωπας. Θεωροῦσι δόξαν τὴν ἀναισθησίαν, κατὰ φυσικὴν δὲ συνέπειαν δὲν διστάζουσι μᾶλλον νὰ ἐπιβάλλωσιν αὐτὰς ἢ νὰ ὑφίστανται. Ὁ παῖς καθίσταται μαχητὴς πυγμάχος.

Ἡ πυγμαχία, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Θωμᾶ Βράουν, εἶνε ὁ φυσικὸς καὶ ἀγγλικὸς τρόπος τοῦ ζῆν τῶν Ἄγγλοπαίδων, πρὸς διακανόνισιν τῶν ἐρίδων των.» Πάντες, οὗς συνήντησα, εἶχον μεταχειρισθῆ αὐτὸν ἐν τῷ σχολείῳ. Ἡ μονομαχία αὕτη ἔχει τὸν κανονισμόν της, τὸν τόπον της, τοὺς θεατάς, τοὺς μάρτυρας. Ἐκαστος τῶν διαμαχομένων ἔχει δύο παρεστῶτας ἀποκαθαίροντας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προβάλλοντας τὸ γόνυ, ἵνα